

Оутс Джойс Керол

Біографія

ОУТС, Джойс Керол (Oates, Joyce Carol — нар. 16.06 1938, Лакпорт, шт. Нью-Йорк) — американська письменниця. Народилася на півночі штату Нью-Йорк у робітничій сім'ї. Першою з усієї родини закінчила коледж. Її дід був ливарником, а батько — інструментальником. В учнівські роки вона взяла участь в конкурсі на найкраще оповідання, який проводив журнал "Мадмуазель", і перемогла в ньому. Навчалась у Сиракузькому та продовжила освіту у Вісконсінському університетах. Викладала історію англomовних літератур і основи письменницької майстерності у Детройті, місті, де відбуваються події багатьох її творів; працювала також у Вінсорському (Канада) та Принстонському університетах.

У 1963 р. вийшла перша збірка її оповідань "Біля північної брами" ("By the North Gate"), а через рік перший роман "Приголомшені при падінні" ("With. Shuddering Fall"), які хоч і були удостоєні увагою критики, але не здобули значного успіху. З великою увагою поставилася критика до другої збірки її оповідань "У змитаючому потоці" ("Cosmopolitan's Winds of Love", 1966, У перших творах Оутс проявилися деякі риси . тенденції її подальшої творчості. Відчуження, самотність людини у ворожому до неї світі, тривога за долі своїх близьких, жорсткість і жорстокість відносин, що панують у навколишній дійсності, — теми, характерні для літератури екзистенціалізму, — Оутс змальовує в численних формах і варіаціях. Іноді ситуації у її творах повторюються. І в цьому вона наслідує В. Фолкнера, котрий оголосив себе ремісником, що, як столяр, вільно збирає з повторюваних деталей все нові та нові предмети.

Оутс перебуває в постійному пошуку художньої форми та стилю, здатних допомогти їй) дослідженні проблем сучасного світу. Здається, ніби письменницькі манери найрізноманітніших авторів стають для неї пробним каменем, що стильовий хід, епізод, який привернув її увагу у творах попередників, слугують творчим імпульсом для того, аби випробувати їх стосовно близьких їй тем.

Один за одним виходять романи Оутс. У 1967 р з'явився "Сад радощів земних" ("A Garden of Earthly Delights"). Героїня роману — донька сезонного робітника, Клара Волпол, зростала у злиднях і мріяла про власний сад, який символізував для неї щастя та добробут. Вона наділена волею на шляху до своєї мети. Але виявляється, що самостверджуватися вона може лише за рахунок перемог над іншими, всі люди навколо починають сприйматися як суперники та конкуренти. Таким же непоступливим для оточення буде й перший коханий Клари, Лаурі, котрий лише зовні виглядає романтиком, що не бажає приймати нав'язуваний стиль і темп життя ділового світу. Для американської літератури є традиційним протиставлення поглядів на світ ділової людини і поглядів мрійника та романтика, якому незатишно у світі бізнесу. Оутс прагне показати, що маску мрійника може одягнути людина, заражена злісною ненавистю до навколишніх, лише зовні відсторонена від загальної сутички за своє

місце під сонцем чи через лінощі, чи через бажання виглядати оригінальним. Такий "романтик" небезпечніший за відкритого цинічного ділка, позаяк його позиція не може бути розгадана одразу.

У 1968 р. вийшов роман "Шикарні люди" ("Expensive people"). У ньому Оутс продовжує розвінчувати лжеромантизм. Один із героїв роману одинадцятилітній Річард Еверетт, прагнучим звільнитися від впливу батьків та вчителів, відчуваючи у їхній поведінці та способі життя велику брехню. Підліток страшенно самотній, і на цей стан його прирікає мати, письменниця, котра обстоює свою індивідуальну свободу, що видається їй важливішою за традиційні узи людських взаємин. Батько Річарда, як і батьки його приятелів, працює у фірмі з незрозумілою назвою і незбагненною сферою діяльності. Ділові та раціональні зв'язки встановлюються вже з дитячих літ.

Романи "Їхні життя" ("Them", 1969) та "Країна чудес" ("Wonderland", 1971) були удостоєні Національної книжкової премії. У цих романах Оутс розвиває традиції Т.Драйзера і Дж.Стейнбека в жанрі родинної епопеї. Продовжуючи дослідження причин ворожості до людини дійсності, Оутс оголює протиставлення зміни ситуацій спробам зберегти людяність і гідність, показує, як ця непримиренна опозиція стає американською трагедією".

У 1973 р. вийшов один із найвідоміших романів Оутс "Роби зі мною, що хочеш" ("Do With Me What You Will"), у якому вона показує незахищеність людини перед законом, безжальним, жадібним і облудним. Своїм колоритом роман знову нагадує Драйзера: це розкриття причин одного злочину, що стає викриттям усього світового устрою. Еліна Хоу та Джек Моррісі безоглядно простують назустріч своєму щастю, намагаючись відкинути всі умовності, все наносне, що перешкоджає вільному виявленню почуттів. Але суспільство не прощає такої неувagi до традицій та устоїв, хай і недосконалих, але загальноприйнятих. Така ситуація змушує визнати, що злочинними є самі умови людського існування. Сповненим драматизму було життя Еліни у родині її батьків, що розпалася. Лео Росе, її батько, забирає з собою доньку потай від матері, по суті, викрадаючи її. Так він намагається віднайти мету і сенс свого життя. Його любов до доньки егоїстична. Він думає передусім про себе. Страшна любов людини, яка ненавидить світ. Мати Еліни, Ардіс, — утілення тверезого розуму. Але й для неї донька та її доля — лише привід для вибудовування власного життя. У цьому вона не менш егоїстична, ніж Лео. Вона раціонально ставиться до того, що її дочка розпочне свій життєвий шлях, ставши моделлю, манекенницею, адже правила цього світу такі, що людина в ньому стає таким самим товаром, як і все решта. І слова "всі ми зроблені із найдешевшого матеріалу, і слід продати себе якомога дорожче", які сприймалися в ХІХ ст. цинічно, звучать у цьому світі як одна із основоположних засад.

Боротьба Еліни за своє кохання, в якому вона виявляється більш рішучою і стійкою, аніж Джек, котрий готовий на певному етапі відступити, може також сприйматися як вияв крайнього егоїзму. Але Еліна щира у своєму почутті до Джека і не боїться жодних осудів. Адвокат Хоу навчився керувати своїми емоціями настільки, що зовсім вилучив їх зі свого життя. Його вважають безпристрасним успішним адвокатом. У цьому й полягає

його професійність: він не допускає емоцій у своє життя. Він може вільно маніпулювати фактами, домагаючись від присяжних потрібного рішення. Еліна для нього — лише іграшка у його власній грі. Дружина Джека, Рейчел, котра впродовж багатьох років спостерігала за адвокатським життям, з насмішкою ставиться до закону та його представників.

У 1975 р. Оутс видала політичний роман "Убивці" ("The Assassins"). У 70-х рр. вийшли збірки новел "Колесо кохання" ("The Wheel of Love", 1970), "Шлюби та зради" ("Marriages and Infidelities", 1972), що були особливо популярними, "Голодні привиди" ("The Hungry Ghosts", 1974). Новели Оутс наповнюють плечисті, рукамі фермери, помічники шерифа, негри з лютими поглядами, довготелесі й оголені до пояса хлопчики, дівчатка з похмурими старечими обличчями, мотоциклісти на брудній дорозі, жінка-водій в чоловічому комбінезоні із заспаними очима, патлаті, сором'язливі, бідні студенти, здоровецькі, веснянкуваті тітки й елегантні жінки. Художній простір новел заповнений різноманітним речовим світом темно-жовтих шкільних автобусів та сіро-блакитних рейсових, пікапів з новими покупками та дитячими речами, розкішними автомобілями, фірами, заваленими непотребом, респектабельними квартирами з дорогими меблями. Але люди різних світів не замислюються про існування один одного, не здогадуються про те, що в них можуть бути спільні проблеми і що вони можуть виявитися корисними один одному.

І дедалі відчайдушнішим стає бунт молодих у цьому холодному, незатишному світі. Він не просто епатує і змушує звертати на себе увагу, як бунт молоді 60-х рр., — він відштовхує і жахає (роман "Ангел Світла" — "AngelFire", 1981).

Особливою темою у творчості Оутс стає університетське життя. Роз'єднаність панує і в цьому світі. Імениті лектори-поети, відповідаючи на студентські запитання під час зустрічей, присвячених високій поезії, не здатні відсторонитися від повсякденної суєти і шанобливості. Не більше за інших розмірковують про життя та причини своїх негараздів люди, для котрих обмірковування стає професійним обов'язком. Про це написано роман "Несвяте кохання" ("Love and Derangement", 1979) і чимало новел.

Щоб яскравіше виявити неспроможність ученого, котрий не наділений ані сміливістю думки, ані бажанням пожертвувати власним добробутом в ім'я високого знання, Оутс звертається до традиційної поетики фантастичного оповідання ("Нічна сторона"). Її герої б'ються над розгадкою питання життя та смерті. Вони намагаються йти шляхом, накресленим Б. Спінозою: "Я аналізуватиму дії та пристрасті людей так, начебто йтиметься про лінії, площини та об'єми". Але безпристрасна позиція вченого не дозволяє збагнути багатьох явищ, пов'язаних з природою людини. І вчений, котрий відмовляється задля власного добробуту та чистоти своєї кар'єри від паранаукового знання, так само далекий від істини, як і вчений, котрий, захопившись окультизмом, відступив від наукових принципів. У найзагадковіших ситуаціях в оповіданні звучить шекспірівське запитання з "Гамлета": "Хто тут?" І звучить воно з не меншою тривогою, і продиктоване тією самою невизначеністю балансування на межі двох світів. Присутні тут й інші шекспірівські рядки — як рядки автора, здатного відобразити з однаковою

мірою достовірності мирське та потойбічне існування людини.

Невипадково саме Шекспір стає приводом для суперечки між Баррі Сомерсом, котрий щойно закінчив університет і вступає в життя та помітним ученим, професором Мічиганського університету Тейером ("Народження трагедії"). Прийшовши на свою найпершу лекцію Баррі просить студентів замислитися над тим, про що каже Оутс своїм читачам: чому те, що колись трапилося не з нами, всіх нас сьогодні так хвилює?

Оутс — автор понад сорока романів і повістей, двадцяти п'яти збірок оповідань, десяти п'єс, восьми поетичних і дев'яти критичних та літературознавчих збірок. Окрім того, Оутс дивує і жанрово-тематичним розмаїттям. На підтвердження досить назвати сенсаційні політичні детективи ("Убивці"; "Чорна вода" — "Black Water", 1992) екзистенціалістські романи-притчі ("Країна чудес", "Син ранку", 1976), сімейні саги ("Їх життя", "Ангел світла"), романтичну біографію М. Монро ("Блондинка" — "Blonde", 2000). Оутс була обрана членом Американської академії мистецтв і літератури. Разом з чоловіком Раймондом Дж. Смітом видає з 1974 р. "Онтаріо Ревю".

Є. Чорноземова